

KOVÁCS TERÉZ

A paraszti gazdálkodás
és társadalom
átalakulása

L'Harmattan
2010

A könyv kiadását támogatta:
MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs
Kaposvári Egyetem, Kaposvár

© Kovács Teréz, 2010
© L'Harmattan Kiadó, 2010

Lektorok:

Berényi István

Ö. Kovács József

ISBN 978 963 236 179 6
ISSN 1586–1953

A kiadásért felel Gyenes Ádám
A sorozat kötetei megrendelhetők,
illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:
L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: 267-5979
harmattan@harmattan.hu
www.harmattan.hu

L'Harmattan France
7 rue de l'École Polytechnique
75005 Paris
T.: 33.1.40.46.79.20

L'Harmattan Italia SLR
Via Bava, 37
10124 Torino–Italia
T./F.: 011.817.13.88

A borítón id. Bögre Lajos (Körösladány)

A nyomdai előkészítést és a tördelést Kardos Gábor végezte.
A nyomdai munkákat a Robinco Kft. végezte, felelős vezető Kecskeméthy Péter.

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
--------------	---

BEVEZETÉS

I. A PARASZTSÁG TÖRTÉNETE

1. Előparasztok	
1.1. A „parasztjobbágyok” Nyugat-Európában	
1.2. A jobbágyrendszer a Magyarországtól keletre eső területeken	
1.2.1. A törökök	
1.2.2. A szerbek	
1.2.3. Az oroszok	
1.3. A magyarországi jobbágyrendszer	
1.3.1. Nemesek	
1.3.2. Jobbágyok	
1.4. A nyugat-európai és a kelet-európai eltérő hazai jobbágyfelszabadítás	
1.4.1. A nyugat-európai típus	
1.4.2. A közép-európai típus	
1.4.3. A kelet-európai típus	
1.4.4. A magyar típus sajátosságai	
1.5. A jobbágyfelszabadítás eltérő következményei Magyarországon történelmi régiókban	
1.5.1. Dunántúl és Felvidék	
1.5.2. Horvátország	
1.5.3. Erdély	
1.5.4. Alföld	
2. A mezőgazdaság szereplői a kapitalizmusban	
2.1. A Magyarországtól nyugatra és keletre eső térségek parasztsága	
2.1.1. Nyugat-Európa	
2.1.2. Oroszország	
2.1.3. Balkáni országok	
2.1.4. Közép-Európa	
2.2. Magyarország mezőgazdaságának kapitalizálódása	
2.2.1. A gazdasági fejlődés korszaka	
2.2.2. A gazdasági visszaesés korszaka	
2.3. A nagy- és a középbirtokok	

2.4.	A szabad parasztek a polgárosodás útján.
2.4.1.	Gazdagparasztek, parasztpolgárok
2.4.2.	Középparasztek
2.4.3.	Kisparasztek
2.4.4.	Szegényparasztek
2.5.	Mezőgazdasági bérmunkások
2.5.1.	Gazdasági cselédek
2.5.2.	Napszámosok
2.5.3.	Summások
2.5.4.	Kubikusok
2.6.	A mezőgazdaság kapitalizálódásának regionális különbségei
2.6.1.	Tanyák
3.	A parasztkutatás fénykora
3.1.	Az empirikus falukutatás kialakulása
3.1.1.	Egyke
3.1.2.	Szegényparasztek az irodalomban
3.1.3.	Erdei Ferenc
3.2.	Népi mozgalom a mezőgazdaságban dolgozó alsóbb rétegek érdekében
3.3.	A népi írók sorsa a „népi demokráciában”

II. A SZOCIALISTA MEZŐGAZDASÁG

1.	Az átmeneti szakasz
1.1.	Az 1945-ös földosztás
1.1.1.	A földosztás utáni birtokstruktúra
1.1.2.	A földosztás hatásának regionális vetülete
1.1.3.	Földreform és kollektivizálás a szovjet befolyási övezet országaiban
1.2.	A családi munkaerőn alapuló kisparaszti gazdálkodás Magyarországon 1945 után
2.	Egy katasztrofális politikai fordulat
2.1.	A Rákosi-diktatúra hatása a parasztgazdálkodásra
2.1.1.	A sztálini mezőgazdasági modell átültetése
2.1.2.	Kuláklista
2.1.3.	Beszolgáltatás
2.1.4.	A földektől való menekülés
2.2.	A szövetkezetek
2.2.1.	A szövetkezetek a kollektivizálás előtt
2.2.2.	Az első kollektivizálás

2.3. A teljes kollektivizálás és a parasztság társadalmi tömbjének megszűntetése	
2.3.1. A második kollektivizálás	
2.3.2. Tsz-szervezés regionális különbségekkel	
3. A mezőgazdaság politikai felértékelődése	
3.1. Az 1967-es törvények	
3.2. A nagyüzemi gazdálkodás sikeressé válása	
3.2.1. Támogatáspolitiká	
3.2.2. Lovak helyett traktorok	
3.2.3. Melléküzemágak	
3.2.4. A műtrágya-felhasználás robbanásszerű növekedése	
3.2.5. Iparszerű termelés a mezőgazdaságban	
3.2.6. Tsz-összevonások	
3.2.7. A mezőgazdaságban dolgozók számának csökkenése	
4. A kollektivizált mezőgazdaság hátsó udvara	
4.1. A szakszövetkezetek sajátosságai	
4.2. A szakszövetkezetek hagyatékai	
4.2.1. Jakabszállás	
4.2.2. Tázlár	
4.2.3. Soltvadkert	
4.2.4. Mórahalom	
4.3. A paraszt-munkások és az utóparasztok a szocializmusban	
4.3.1. Új munkásosztály	
4.3.2. Utóparasztok	
4.4. A polgárosodás és az agrárvállalkozó osztály a vidéki Magyarországon	
4.4.1. A megszakított polgárosodás	
4.4.2. Agrárvállalkozók	
4.5. A falusi társadalom rétegződése az 1980-as években	
4.6. A falusi életforma átalakulása	
4.6.1. Pénz	
4.6.2. Munka	
4.6.3. Ünnepek	

III. EGYÉNI MEZŐGAZDÁLKODÁS

AZ ÚJKAPITALIZMUSBAN

1. A mezőgazdaság privatizációja	
1.1. A földprivatizáció a posztszocialista országokban	

1.2. A mezőgazdaság privatizációja Magyarországon.	
1.2.1. A föld melletti egyéb vagyron privatizációja.	
1.2.2. Részarány-tulajdonosok	
1.2.3. Kárpótoltak.	
1.2.4. 20–30 aranykoronások.	
2. Térbeli különbségek a földhasználatban	
2.1. Az egyéni gazdaságok és a gazdasági szervezetek földhasználatának főbb területi különbségei.	
2.2. Települési sajátosságok a földhasználatban	
3. A gazdaságok számának és méretének változása	
4. A gazdaságok típusai	
IV. A FŐFOGLALKOZÁSÚ EGYÉNI GAZDÁVÁ VÁLÁS FOLYAMATAI AZ ÉLETTÖRTÉNETEK TÜKRÉBEN	
1. A főfoglalkozású egyéni gazdák vizsgálata.	
1.1. A gazdák habitusai	
1.2. A vállalkozások nagysága	
1.3. A gazdák fejlesztési szándéka.	
1.4. Mitől függ a vállalkozás sikere?	
V. BEFEJEZÉS	
1. A parasztok és az egyéni gazdák közötti kapcsolódási pontok	
2. Nyugat-, Közép- és Kelet-Európa birtokstruktúrájának történelmi gyökerei.	
3. Az egyéni gazdálkodás térbeli különbségeinek történelmi gyökerei Magyarországon	
4. A főfoglalkozású egyéni gazdák családi háttere	
<i>Forrásművek</i>	
<i>Irodalom</i>	
<i>Névmutató</i>	
<i>Tárgymutató</i>	